

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun
**valtakunnallistamista ja sääntelytarvetta
selvittäneen työryhmän muistio**

TIIVISTELMÄ

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun valtakunnallistamista ja sääntelytarvetta selvittäneen työryhmän muistio

(Promemoria av arbetsgruppen med uppgift att utreda att medling vid brott- och tvistemål blir riksomfattande samt behov av reglering)

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun valtakunnallistamista ja sääntelytarvetta selvittävä työryhmä

Martti Lähteinen, puheenjohtaja

Anne Hujala, sihteeri

Tiivistelmä

Työryhmän tuli tehdä ehdotus, jolla sovittelun valtakunnallistaminen on parhaiten toteutettavissa, selvittää sovittelun järjestämiseen liittyvät kysymykset kuten sovittelijoiden nimeäminen ja sovittelijoille asetettavat edellytykset, sovittelutoiminnan valvominen sekä se, kuka ohjaa tapaukset sovitteluun ja kuka viimekädessä päättää siitä, soveltuuko tapaus sovitteluun, arvioida se, tulisiko sovitteltavien rikosten ala määritellä ja esittää valtakunnallistamisen ja järjestämisen osalta lainsäädännön muutostarpeet.

Työryhmä on 15.12.2001 jättänyt välimietinnön sovittelun valtakunnallistamisesta. Työryhmä esitti toimeksiantosopimusmallin mukaista järjestelmää, jossa palvelun järjestämisestä vastaisi lääninhallitus. Työryhmä on valmistellut lain rikos- ja riita-asioiden sovittelusta. Lain mukaan sovittelutoiminnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle. Toiminnan valtakunnallista ohjausta, seurantaa ja kehittämistä varten ministeriön yhteydessä toimisi neuvottelukunta. Laissa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta, menettelystä sovittelua toteutettaessa sekä kustannusten korvaamisesta. Työryhmä katsoo, että tarvetta sääntelyyn muilta osin ei tässä tilanteessa ole.

Avainsanat: (asiasanat)

sovittelu, rikosvahingot, rikoksen uhrin

Sarjan nimi ja numero

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:5

Kieli suomi

Hinta 10,15 euroa

Jakaja

STM:n julkaisumyynti, PL 535, 33101 Tampere

puh. 03-260 8158 ja 03-260 8535

fax 03-260 8150, sähköposti: julkaisumyynti@stm.vn.fi

PRESENTATIONSBLAD

Publikation (även den finska titeln)

Promemoria av arbetsgruppen med uppgift att utreda att medling vid brott- och tvistemål blir riksomfattande samt behov av reglering

(Rikos- ja riita-asioiden sovittelun valtakunnallistamista ja sääntelytarvetta selvittäneen työryhmän muistio)

Förtattare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare)

Arbetsgruppen med uppgift att utreda att medling vid brott- och tvistemål blir riksomfattande samt behov av reglering

Ordförande: Martti Lähteinen

Sekreterare: Anne Hujala

Referat

Arbetsgruppen hade till uppgift att göra ett förslag om hur man bäst kan genomföra att medlingen blir riksomfattande, att utreda frågor gällande organisationen av medlingen såsom utnämmandet av medlarna och kraven som ställs på medlarna, övervakningen av medlingsverksamheten samt vem som för fallen till medling och vem som i sista hand fattar beslut om huruvida fallet lämpar sig för medling, att utvärdera ifall området på vilket de brott som skall medlas har skett bör definieras och att föreslå de nödvändiga ändringarna i lagstiftningen i och med att medlingen blir riksomfattande samt vad gäller dess organisering.

Arbetsgruppen har 15.12.2001 inlämnat ett mellanbetänkande gällande frågan om att medlingen blir riksomfattande. Arbetsgruppen föreslog ett system enligt sysslomannaavtalsmodellen, där länsstyrelsen skulle ansvara för organisationen av servicen. Arbetsgruppen har berett en lag om medling i brott- och tvistemål. Enligt lagen skulle medlingsverksamhetens högsta ledning, styrning och övervakning höra till social- och hälsovårdsministeriet. För verkställandet av verksamhetens riksomfattande styrning, uppföljning och utveckling skulle en rådgivande delegation fungera i samband med ministeriet. Produktionen av tjänsterna, metoder då medlingen förverkligas samt ersättningen av kostnader skulle regleras i lagen. Arbetsgruppen anser att det vid detta tillfälle inte för övrigt finns behov av reglering.

Nyckelord

Brottsoffer, brottsskador, medling

Seriens namn och number

Social- och hälsovårdsministeriets promemorior 2002:5

Pris 10,15 euro

Språk Finska

Distribution

Social- och hälsovårdsministeriets publikationsförsäljning,

PB 536, 33101 Tammerfors, tfn 03-260 8158 och

03-260 8535, fax 03-260 8150,

e-post: julkaisumyynti@stm.vn.fi

SUMMARY

Title of publication

Memorandum of the Working Group for Providing Mediation of Criminal and Civil Cases on a Nation-wide Basis and for its Regulation

Authors

Working Group for Providing Mediation of Criminal and Civil Cases on a Nation-wide Basis and for its Regulation

Martti Lähäinen, Chairman

Anne Hujala, Secretary

Summary

The Working Group was assigned to propose a model by which the provision of mediation on a nation-wide basis could be best realised; to investigate issues related to arranging the mediation, such as appointment of mediators and the qualification requirements for them, supervision of the mediation activities and determining the body that refers cases to mediation and the body that finally decides if a case is suited for mediation; to assess if the category of the crimes to be mediated should be defined; and to propose amendments to the relevant legislation in regard to the provision of mediation on a nation-wide basis and the arranging of services.

The Working Group submitted on 15 December 2001 an interim evaluation report on provision of mediation on a nation-wide basis. The Working Group proposed a system according to a commission agreement model in which the Provincial State Offices would be responsible for organising the service. The Working Group has prepared a bill on the mediation of criminal and civil cases. According to it the general direction, steering and supervision of mediation activities would be the responsibility of the Ministry of Social Affairs and Health. An advisory board for the national steering, monitoring and development of the activities would be linked to the Ministry. The law would apply to the provision of services, on the proceedings for arranging the mediation and on compensation for the costs incurred. The Working Group considers that there is at this stage no need for regulation in other respects.

Key words

Crime damages, mediation, victims of crime

Title and number of series

Working Group Memorandum of the Ministry of Social Affairs and Health 2002:5

Price 10.15 euro

Language Finnish

Distributory/Orders

Ministry of Social Affairs and Health, Publications sale, P.O.B. 536, FIN-33101 Tampere, Finland, tel. +358 3 260 8158 and +358 3 260 8536, fax 358 3 260 8150, e-mail julkaisumyynti@stm.vn.fi

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖLLE

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 8.10.2001 rikos- ja riita-asioiden sovittelun valtakunnallistamista ja sääntelytarvetta selvittävän työryhmän, jonka tehtävänä on

- tehdä ehdotus, jolla sovittelun valtakunnallistaminen on parhaiten toteutettavissa,

- selvittää sovittelun järjestämiseen liittyvät kysymykset kuten sovittelijoiden nimeäminen ja sovittelijalle asetettavat edellytykset, sovittelutoiminnan valvominen sekä se, kuka ohjaa tapaukset sovitteluun ja kuka viimekädessä päättää siitä, soveltuuko tapaus sovitteluun,
- arvioitava se, tulisiko sovitteltavien rikosten ala määritellä ja
- esitettävä valtakunnallistamisen ja järjestämisen osalta lainsäädännön muutostarpeet.

Työryhmän kokoonpanoksi tuli seuraava:

puheenjohtajaksi sosiaalineuvos Martti **Lähteinen** sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä jäseniksi ylitarkastaja Anne **Hujala** sosiaali- ja terveysministeriöstä, neuvotteleva virkamies Aarne **Kinnunen** oikeusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Matti **Korkealehto** sisäasiainministeriöstä, ylikomisario Mikko **Lampikoski** sisäasiainministeriön poliisiosastolta, tutkija Jukka-Pekka **Takala** Oikeuspoliittiselta tutkimuslaitokselta, tutkimuspäällikkö Juhani **Iivari** Stakesista, lakimies Auli **Valli-Lintu** Suomen Kuntaliitosta, kihlakunnansyyttäjä Heikki **Wendorf** Espoon kihlakunnanvirastosta, käräjätuomari Satu **Seppänen** Espoon käräjäoikeudesta, sovittelusihteeri Helena **Kippo-Pohjanvirta** Sovittelu ry:stä, sovittelija Liisa **Hoppo**nen Suomen Sovittelun Tuki ry:stä ja toiminnanjohtaja Petra **Kjällman** Rikosuhripäivystyksestä. Työryhmää on täydennetty 7.1.2002 lukien siten, että työryhmän jäseniksi tulivat vanhempi hallitussihteeri Riitta **Kuusisto** sosiaali- ja terveysministeriöstä ja suunnittelija Terttu **Mehtonen** Vantaan kaupungilta. Työryhmän jäsenistä Hujala on toiminut työryhmän sihteerinä ja Kinnunen kirjoittavana jäsenenä. Kuusisto on valmistellut työryhmän esittämän lakiluonnoksen.

Työryhmä on kuullut asiantuntijana apulaisjohtaja Päivi Seppälää Kuluttajavirastosta. Lisäksi työryhmä on 25.1.2002 järjestänyt seminaarin, jossa kuultiin johtaja Tapio Lappi-Seppälää Oikeuspoliittiselta tutkimuslaitokselta, professori Juha Lappalaista Helsingin yliopistolta, oikeustieteen tohtori Marko Monosta Helsingin yliopistolta ja toimistopäällikkö Kaisa Kurikkaa Toukolan Settlementti ry:stä.

Sovittelun valtakunnallistamista koskevan väliraporttinsa työryhmä jätti 15.12.2001. Työryhmä esitti, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyisi toimenpiteisiin selvityshenkilön esittämän toimeksiantosopimusmallin mukaisen järjestelmän toteuttamiseksi. Palvelujen järjestämisestä vastaisivat lääninhallitukset. Lääninhallitus voi tehdä toimeksiantosopimuksen kunnan tai

muun toimijatahon kanssa palvelun tuottamisesta. Sovittelu toteutettaisiin pääasiassa vapaaehtoisten sovittelijoiden toimesta ammatillisessa ohjauksessa. Tavoitteena on, että sovittelua olisi valtakunnallisesti kattavasti saatavilla. Väliraporttiin jätettiin kaksi eriävää mielipidettä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on esittänyt sovittelun järjestämiseen tarvittavan määrärahan sisällyttämistä vuoden 2003 tulo- ja menoarvioon. Lääninhallituksiin on esitetty perustettavaksi seitsemän virkaa sovittelun järjestämistä koskeviin tehtäviin.

Työryhmä on laatinut liitteenä olevan esityksen laiksi rikos- ja riita-asioiden sovittelusta. Lain mukaan sovittelutoiminnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle. Toiminnan valtakunnallista ohjausta, seurantaa ja kehittämistä varten ministeriön yhteydessä toimisi neuvottelukunta. Laissa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta, menettelystä sovittelua toteutettaessa sekä kustannusten korvaamisesta. Pyrittäessä tehostamaan tapausten ohjautumista sovitteluun työryhmä esittää, että asetukseen esitutkinnasta ja pakkokeinoista (575/1988) lisättäisiin 6a§, jossa säädettäisiin ilmoituksesta asianosaisille sovittelun mahdollisuudesta, ennakkoon annettavasta suostumuksesta ja ohjauksesta sovitteluun. Teksti kuuluisi seuraavasti: ” Esitutkintaviranomaisen on tarpeen mukaan tiedotettava asianosaisille rikos- ja riita-asioiden sovittelusta annetun lain mukaisesta mahdollisuudesta vapaaehtoiseen sovittelumenettelyyn. Jos esitutkintaviranomainen katsoo tutkittavanaan olevan asian soveltuvan käsiteltäväksi sovittelussa ja asianosaiset ovat ilmaisseet siihen halukkuutensa, on hän velvollinen ohjaamaan asianosaiset sovittelumenettelyn piiriin. ”

Työryhmässä on esitetty erilaisia näkemyksiä siitä, millä tavoin alaikäisen lapsen huoltajan tai muun edunvalvojan antamasta suostumuksesta sovitteluun tulisi laissa rikos- ja riita-asioiden sovittelusta säännellä. Työryhmä ei päätynyt ottamaan asiaan kantaa, vaan asia jää harkittavaksi jatkovalmistelussa.

Sovittelulla on merkitystä niin poliisin, syyttäjän kuin tuomioistuimenkin päätöksiin. Sovinto on 1.2.1997 lukien ollut toimenpiteistä luopumisen perusteena lainsäädännössä. Työryhmä katsoo, että tarvetta sovittelun sääntelyyn muilta osin ei rikoslainsäädännössä tässä tilanteessa ole. Myöskään sosiaalihuollon lainsäädäntöön ei esitetä lisäyksiä, vaan laissa rikos- ja riita-asioiden sovittelusta tulee sovittelua koskeva sääntely riittävässä laajuudessa toteutumaan.

Työryhmän työn aikana käynnistynyttä sovittelun ohjeistamisen tarpeen pohdintaa tulee edelleen eri tahoilla jatkaa. Kokoavaa keskustelua ohjeistuksesta ja yhtenäisistä toimintalinjoista tullaan jatkamaan syksyllä 2002 asetettavassa sovittelun neuvottelukunnassa. Työryhmä katsoo, että on neuvottelukunnan tehtävä jatkossa kartoittaa lainsäädännön muutostarpeita ja tehdä esityksiä mahdollisista asioita käsittelevistä työryhmistä.

Helsingissä 5. päivänä huhtikuuta 2002

Martti Lähteinen

Liisa Hopponen

Anne Hujala

Juhani Iivari

Aarne Kinnunen

Helena Kippo-Pohjanvirta

Petra Kjällman

Matti Korkealehto

Riitta Kuusisto

Mikko Lampikoski

Terttu Mehtonen

Satu Seppänen

Jukka-Pekka Takala

Auli Valli-Lintu

Heikki Wendorf

RIKOS- JA RIITA-ASIOIDEN SOVITTELUA KOSKEVAN LAKILUONNOKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

1. Yleistä

Työryhmä on luonnostellut ehdotuksen laiksi rikos- ja riita-asioiden sovittelusta. Luonnos sisältää ehdotuksen, jolla rikos- ja riita-asioiden sovittelun valtakunnallistaminen on työryhmän mielestä parhaiten toteutettavissa. Tavoitteena on laajentaa sovittelutoiminta kattamaan nekin alueet, joilla sitä ei vielä ole toteutettu. Laissa säädettäisiin sovittelutoiminnan hallinnollisesta organisoinnista, palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta, kustannusvastuusta sekä sovittelumenettelystä.

Luonnos on laadittu siten, että se vastaa pääosin niitä periaatteita, jotka on omaksuttu Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa nro R (99) 19 rikosasioiden sovittelusta. Suosituksen keskeisiä periaatteita ovat muun muassa sovittelun vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus ja puolueettomuus. Suosituksen mukaan sovittelun tulisi olla yleisesti saatavilla oleva palvelu, jonka tulisi olla käytettävissä rikosoikeusprosessin kaikissa vaiheissa.

2. Sovittelun tarkoitus ja soviteltavissa olevat asiat

Ehdotuksen mukaan sovittelussa voidaan käsitellä rikosasioiden lisäksi myös riita-asioita. Sovittelun tarkoitus on tarjota rikoksen tai riidan osapuolille suostumuksensa perusteella mahdollisuus kohdata toisensa, lievittää rikoksesta tai riidasta sen osapuolille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä edistää rikoksesta epäillyn vastuunottoa tekonsa seurauksista. Sovittelun tavoitteena on sovinnon aikaansaaminen osapuolten välillä. Tavoitteena on myös, että osapuolet pääsevät kummankin kannalta kohtuulliseen sopimukseen siitä, millä tavoin toiselle osapuolelle aiheutuneet vahingot korvataan taikka millä tavoin muutoin ratkaistaan sellaiset rikos- tai riita-asiaan liittyvät kysymykset, joista osapuolilla on valta vapaasti sopia keskenään. Asia voidaan ottaa käsiteltäväksi sovittelussa riippumatta siitä, onko se saatettu poliisi- tai syyttäjäviranomaisen taikka tuomioistuimen käsiteltäväksi ja missä vaiheessa sellainen käsittely on.

Lakiluonnoksessa ei rajata sitä, minkä tyyppisiä rikoksia tai riita-asioita sovittelussa voidaan käsitellä. Viime kädessä sovittelupalvelun tuottajana toimiva sovittelutoimisto arvioi, soveltuuko asia käsiteltäväksi sovittelussa. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon sovittelun tarkoitus ja toimiston käytettävissä olevat voimavarat. Jos rikoksen osapuolet haluavat sovittelua sopiakseen rikoksesta aiheutuneen vahingon korvaamisesta, sitä tulisi pyrkiä järjestämään riippumatta siitä, minkä tyyppisestä rikoksesta on kysymys. Lakiluonnoksessa tarkoitettu sovittelu ei korvaa sellaista riita-asian sopimiseen tähtäävää menettelyä, josta on muussa laissa erikseen säädetty.

3. Sovittelutoiminnan hallinto, palvelujen järjestäminen ja kustannusvastuu

Rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminnan yleinen johto-, ohjaus ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle. Ministeriön yhteydessä toimisi neuvottelukunta toiminnan valtakunnallista ohjausta, seuranta ja kehittämistä varten.

Rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelua on tarkoitus järjestää niin, että sitä on saatavissa koko maassa tarvetta vastaavassa määrin ja asianmukaisesti toteutettuna. Lääninhalitukset vastaavat palvelujen järjestämisestä.

Palvelut tuotettaisiin pääsääntöisesti toimeksiantosopimusten perusteella. Lääninhallitus tekisi sopimuksen kunnan taikka muun julkisen tai yksityisen palveluntuottajan kanssa. Sopimuksen mukaan palvelun tuottaja sitoutuisi tuottamaan palvelut sopimuksessa määritellyllä toimialueellaan. Jollei palveluja saada jollakin alueella tuotetuksi toimeksiantosopimusten perusteella, lääninhallitus voisi tuottaa alueen palvelut palkkaamansa henkilöstön avulla tai muulla sopivaksi katsomallaan tavalla.

Kukin palveluntuottaja ylläpitäisi sovittelutoimistoa, jossa toimisi toimeksiantosopimuksessa määritelty määrä sovittelutoimintaan osallistuvia henkilöitä. Jokaisessa sovittelutoimistossa olisi sovittelutoiminnan vastuhenkilö, jonka tehtävänä on vastata sovittelutoiminnan suunnittelusta, kehittämisestä ja asianmukaisesta toteuttamisesta. Toimistossa voisi olla myös sovittelun ohjaajia, joiden tehtävänä on sovittelutoimiston vastuhenkilön alaisuudessa ohjata ja valvoa sovittelijoiden toimintaa sekä tarpeen mukaan osallistua sovittelutyöhön. Yksittäisiä sovittelutehtäviä hoitaisivat pääsääntöisesti vapaaehtoistyöntekijät sovittelutoiminnan vastuhenkilön tai sovittelun ohjaajan ohjauksen ja valvonnan alaisena.

Sovittelu olisi asiakkaille maksutonta. Palvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset korvattaisiin valtion varoista. Valtion korvauksen yhteismäärä vahvistettaisiin vuosittain sellaiseksi, että se vastaa niitä kustannuksia, joiden arvioidaan keskimäärin aiheutuvan sovittelutoimistojen ylläpitämisestä ja palvelujen asianmukaisesta tuottamisesta. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin perusteista, joiden mukaan korvauksen yhteismäärä jakautuu lääninhallitusten kesken käytettäväksi läänin alueella järjestettävien palvelujen tuottamiseen. Palveluntuottajalla olisi oikeus saada palvelujen tuottamisesta aiheutuvien kustannusten korvaukseksi laskennallisin perustein maksettava valtion korvaus, jonka suuruutta mitoitettaessa otetaan huomioon sopimuksessa määritellyn toimialueen asukasluku, pinta-ala sekä rikollisuustilanne sekä muut tekijät siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Korvauksen määrästä ja maksamisesta sovittaisiin palvelun tuottamista koskevassa sopimuksessa.

4. Sovittelumenettely

Sovittelua koskevan aloitteen voisi tehdä asianosainen, poliisi- tai syyttjäviranomainen taikka muu viranomainen. Ennen sovittelun aloittamista sovittelutoimisto selvittää, suostuvatko asianosaiset sovitteluun ja ovatko edellytykset sovittelulle muutoin olemassa. Asianosaisella on oikeus milloin tahansa sovittelun aikana peruuttaa suostumuksensa, jolloin sovittelu on välittömästi keskeytettävä.

Ennen kuin asianosainen antaa suostumuksensa asian käsittelyyn sovittelussa, sovittelutoimiston tulee antaa hänelle tieto sovittelumenettelyn luonteesta, asianosaisen sovittelussa mahdollisesti tekemien ratkaisujen merkityksestä sekä asianosaisen oikeuksista sovittelussa.

Kun sovittelutoimisto on ottanut asian soviteltavaksi, se nimeää asiaa sovittelemaan sellaisen sovittelijan, joka soveltuu tehtävään kokemuksensa ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella ja joka suostuu ottamaan asian soviteltavakseen. Jollei toimistolla ole käytettävissään tapauksen sovitteluun sopivaa vapaaehtoistyöntekijää, sovittelun ohjaaja tai sovittelutoiminnan vastuhenkilö voi ottaa asian soviteltavakseen.

Sovittelijan tulee järjestää sovittelutapaamiset osapuolten kanssa sekä auttaa heitä löytämään tyydyttävät, kohtuulliset ja tosiasioihin perustuvat ratkaisut ongelmiinsa. Kun asianosaisena on alaikäinen lapsi, sovittelutapaamiset tulee järjestää siten, että lapsella on mahdollisuus saada tukea huoltajaltaan tai muulta hänelle läheiseltä henkilöltä. Tarvittaessa sovittelijan tulee ohjata asianosaiset oikeusavun ja muiden palvelujen piiriin. Sovittelijan tulee myös kirjata sovittelussa syntyneet asianosaisten väliset sopimukset.

Sovittelussa käydyt keskustelut ovat luottamuksellisia. Sovittelija ei saa ilmaista ulkopuoliselle niiden sisältöä vastoin asianosaisten suostumusta eikä asianosainen vastoin toisten asianosaisten suostumusta, jollei laissa toisin säädetä.

Sovittelun päätyttyä sovittelijan tulee antaa sovittelutoimistolle selostus sovittelusta. Sen pohjalta sovittelutoimiston tulee toimittaa sovittelualoitteen tehneelle poliisi- tai syyttäväviranomaiselle taikka tuomioistuimelle tieto sovittelun kulusta ja lopputuloksesta.

5. Voimaantulo

Ehdotuksen mukaan laki tulisi voimaan vuoden 2003 alusta. Palvelut järjestettäisiin kuitenkin lakiluonnoksessa tarkoitettulla tavalla valtakunnallisesti heinäkuun alusta 2003. Lääninhallitukset voisivat jo ennen lain voimaantuloa ryhtyä toimenpiteisiin palvelujen tuottamista koskevien sopimusten aikaansaamiseksi.

LUONNOS

Laki

rikos- ja riita-asioiden sovittelusta

1 luku.

Yleiset säännökset

1 §

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun tarkoitus

Rikos- ja riita-asioiden sovittelulla tarkoitetaan tässä laissa maksutonta palvelua, jonka avulla rikoksesta epäillyllä ja asianomistajalla tai riidan osapuolilla on mahdollisuus vapaaehtoisesti osallistua rikoksesta tai riidasta aiheutuneiden asioiden omatoimiseen ratkaisemiseen vapaamuotoisessa ja luottamuksellisessa menettelyssä, joka järjestetään puolueettoman sovittelijan välityksellä siten kuin tässä laissa säädetään.

Sovittelun tarkoituksena on tarjota rikoksesta epäillylle ja asianomistajalle tai riidan osapuolille mahdollisuus kohdata toisensa, lievittää rikoksesta tai riidasta sen osapuolille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä edistää rikoksesta epäillyn vastuunottoa tekonsa seurauksista. Sovittelun tavoitteena on saada aikaan sovinto sekä asianosaisia tyydyttävä ja kohtuullinen sopimus siitä, millä tavoin rikoksesta epäilty hyvittää ja korvaa asianomistajalle tai riidan osapuoli toiselle aiheuttamansa haitan ja vahingon taikka millä tavoin muutoin ratkaistaan sellaiset rikos- tai riita-asiaan liittyvät kysymykset, jotka ovat asianosaisten sovittavissa.

2 §

Sovittelun ala

Sovittelussa voidaan käsitellä sellaisia rikos- ja riita-asioita, joiden sovittelu on sovittelutoimiston arvion mukaan sen käy-

tettävissä olevat voimavarat ja sovittelun tarkoitus huomioon ottaen mahdollista ja perusteltua. Rikoksesta aiheutuneen vahingon korvaamista voidaan käsitellä sovittelussa riippumatta siitä, minkälainen rikos on kysymyksessä. Tässä laissa tarkoitettu sovittelu ei korvaa sellaista riita-asian sopimiseen tähtäävää menettelyä, josta on muussa laissa erikseen säädetty.

Sovittelu voidaan aloittaa ja sitä voidaan jatkaa vain sellaisten asianosaisten kesken, jotka suostuvat sovitteluun ja jotka pystyvät ymmärtämään sovittelun ja siinä tehtävien ratkaisujen merkityksen.

Asia voidaan ottaa käsiteltäväksi sovittelussa riippumatta siitä, onko se saatettu poliisi- tai syyttäjäviranomaisen taikka tuomioistuimen käsiteltäväksi ja missä vaiheessa sellainen käsittely on.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- a) *asianosaisilla* rikoksesta epäiltyä ja asianomistajaa tai riidan osapuolia;
- b) *rikoksesta epäillyllä* henkilöä, jonka epäillään tai jonka on todettu syyllistyneen toiseen henkilöön tai yhteisöön kohdistuneeseen rikokseen;
- c) *asianomistajalla* henkilöä tai yhteisöä, johon epäilty tai todettu rikos on kohdistunut;
- d) *sovittelutoimistolla* kunnan tai muun palveluntuottajan ylläpitämää toimintayksikköä, jonka tehtävänä on 7 §:n mukaisesti tuottaa sovittelupalvelut tietyllä alueella;
- e) *sovittelutoiminnan vastuuhenkilöllä* henkilöä, jonka tehtävänä on vastata sovittelutoiminnan suunnittelusta, kehittämisestä ja

asianmukaisesti toteuttamisesta sovittelutoimiston toimialueeksi määritellyllä alueella;

f) *sovittelun ohjaajalla* henkilöä, jonka tehtävänä on sovittelutoimiston vastuuhenkilön alaisuudessa ohjata ja valvoa sovittelijoiden toimintaa ja tarpeen mukaan osallistua sovittelutyöhön;

g) *sovittelijalla* henkilöä, joka hoitaa vapaaehtoistyönä yksittäisiä sovittelutehtäviä sovittelutoiminnan vastuuhenkilön tai sovittelun ohjaajan ohjauksen ja valvonnan alaisena.

2 luku.

Sovittelun järjestäminen

4 §

Yleinen johto, ohjaus ja valvonta

Sovittelutoiminnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

5 §

Neuvottelukunta

Toiminnan valtakunnallista ohjausta, seuranta ja kehittämistä varten ministeriön yhteydessä toimii valtioneuvoston neljäksi vuodeksi kerrallaan asettama neuvottelukunta, jonka tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Palvelujen järjestämisvelvollisuus

Lääninhallitus on velvollinen järjestämään sovittelutoiminnan siten, että palvelua on saatavissa tarvetta vastaavassa määrin ja asianmukaisesti toteutettuna läänin kaikissa osissa.

7 §

Palvelujen tuottaminen

Palvelut voidaan tuottaa siten, että lääninhallitus tekee:

1) kunnan kanssa kuntalain (365/1995) 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun toimeksiantosopimuksen, jolla kunta sitoutuu huolehtimaan palvelun tuottamisesta omalla alueellaan tai sen lisäksi muidenkin kuntien tai niiden osien alueella siten kuin 8 §:n mukaan sovitaan; tai

2) muun julkisen tai yksityisen palveluntuottajan kanssa sopimuksen, jolla palveluntuottaja sitoutuu huolehtimaan palvelun tuottamisesta 8 §:n mukaisesti sovitulla alueella.

Jollei palveluja saada jollakin alueella tuotetuksi 1 momentin mukaisesti, lääninhallitus voi tuottaa alueen palvelut palkkaamansa henkilöstön avulla tai muulla sopivaksi katsomallaan tavalla.

8 §

Palvelujen tuottamista koskeva sopimus

Palvelujen tuottamista koskevassa sopimuksessa tulee sopia ainakin:

1) toimialueesta, jolla sopimuksessa tarkoitettu palvelu järjestetään;

2) maksettavan valtion korvauksen määrästä 19 §:ssä säädettyjä perusteita noudattaen;

3) sovittelutoimintaan osallistuvien henkilöiden määrästä sekä heitä koskevista kelpoisuusvaatimuksista ottaen huomioon, mitä 9 §:ssä säädetään;

4) sopimuksen voimassaoloajasta;

5) sopimuksen irtisanomisesta; sekä

6) sovittelutoimintaan osallistuvilla henkilöillä järjestettävästä koulutuksesta ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Sopimusta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

9 §

Sovittelutoimintaan osallistuvilta henkilöiltä vaadittavat ominaisuudet

Sovittelutoiminnan vastuuhenkilöllä, sovittelun ohjaajalla ja sovittelijalla tulee olla sellainen taito ja kokemus, jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää.

3 luku.

Menettely sovittelua toteutettaessa

10 §

Asioiden ohjautuminen sovitteluun

Sovittelua koskevan aloitteen voi tehdä asianosainen, poliisi- tai syyttäviviranomainen taikka muu viranomainen.

Viranomaisten tulee mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan tiedottaa asianosaisille sovittelumahdollisuudesta ja ohjata heidät sovittelun piiriin.

11 §

Sovittelupaikka

Sovittelua koskeva aloite otetaan käsiteltäväksi sellaisen alueen sovittelutoimistossa, jonka alueella joku asianosaisista asuu ja jossa sovittelu voi asianosaisten olosuhteet huomioon ottaen joustavasti tapahtua. Erityisesti syytä aloite voidaan ottaa käsiteltäväksi myös siinä toimistossa, jonka toimialueella epäilty rikos on tapahtunut tai riitatilanne syntynyt.

Asianosainen voi aina tehdä sovittelua koskevan aloitteen sille sovittelutoimistolle, jonka alueella hän asuu. Tämän toimiston tulee viipymättä toimittaa tieto aloitteesta sellaiselle toimistolle, jolle aloitteen käsitteleminen sen vastaan ottaneen toimiston käsityksen mukaan kuuluu 1 momentin perusteella.

12 §

Sovittelun edellytysten selvittäminen

Ennen sovittelun aloittamista sovittelutoimiston tulee selvittää, suostuvatko asianosaiset sovitteluun ja ovatko edellytykset sovittelulle muutoin olemassa.

Ennen kuin asianosainen antaa suostumuksensa asian käsittelyyn sovittelussa, sovittelutoimiston tulee antaa hänelle tieto sovittelumenettelyn luonteesta, asianosaisten sovittelussa mahdollisesti tekemien ratkaisujen merkityksestä sekä asianosaisten oikeuksista sovittelussa.

13 §

Sovittelumenettelyyn liittyvät sovittelutoimiston tehtävät

Kun sovittelutoimisto on ottanut asian sovitteltavaksi, sen tulee:

1) nimetä asiaa sovitteluun sellainen sovittelija, joka soveltuu tehtävään kokemuksensa ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella ja joka suostuu ottamaan asian sovitteltavakseen;

2) hankkia sovittelua varten tarvittavat asiakirjat poliisi- tai syyttäviviranomaiselta taikka tuomioistuimelta taikka asianosaisten suostumuksella muilta tahoilta;

3) ohjata sovittelijan toimintaa;

4) sovittelun päätyttyä toimittaa sovittelualoitteen tehneelle poliisi- tai syyttäviviranomaiselle taikka tuomioistuimelle tieto sovittelun kulusta ja lopputuloksesta.

Jollei sovittelutoimistolla ole käytettävissä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua sovittelijaa, sovittelun ohjaaja tai sovittelutoiminnan vastuuhenkilö voi ottaa asian sovitteltavakseen. Sovittelun ohjaajasta ja vastuuhenkilöstä on tällöin voimassa soveltuvin osin, mitä sovittelijasta jäljempänä säädetään.

14 §

Sovittelijan tehtävät

Sovittelijan tulee:

1) järjestää sovittelutapaamiset asianosaisten kanssa;

2) sovittella puolueettomasti ja kaikkia asianosaisia kunnioittaen

3) auttaa asianosaisia löytämään keskenään heitä tyydyttävät, kohtuulliset ja tosiasioihin perustuvat ratkaisut ongelmiinsa;

4) ohjata asianosaiset tarvittaessa oikeusavun ja muiden palvelujen piiriin;

5) kirjata sovittelussa syntyneet asianosaisten väliset sopimukset; sekä

6) sovittelun päätyttyä toimittaa sovittelu-toimistolle selostus sovittelusta.

15 §

Asianosaisen oikeudet sovittelussa

Asianosaisella on oikeus milloin tahansa sovittelun aikana peruuttaa suostumuksensa sovitteluun, jolloin sovittelu on välittömästi keskeytettävä.

Jos asianosainen ei hallitse sovittelussa käytettyä kieltä taikka ei aisti- tai puhevian tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, sovittelutoimiston on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.

Kun asianosaisena on alaikäinen lapsi, sovittelutapaamiset tulee järjestää siten, että lapsella on mahdollisuus saada tukea huoltajaltaan tai muulta hänelle läheiseltä henkilöltä.

16 §

Sovittelun luottamuksellisuus

Sovittelussa käydyt keskustelut ovat luottamuksellisia. Sovittelija ei saa ilmaista ulkopuoliselle niiden sisältöä vastoin asianosaisten suostumusta eikä asianosainen vastoin toisten asianosaisten suostumusta, jollei laissa toisin säädetä.

4 luku.

Kustannusten korvaaminen

17 §

Valtion varoista maksettava korvaus

Sovittelupalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista

siten kuin tässä pykälässä säädetään. Valtion korvauksen yhteismäärä vahvistetaan vuosittain sellaiseksi, että se vastaa niitä kustannuksia, joiden arvioidaan keskimäärin aiheutuvan sovittelutoimistojen ylläpitämisestä ja palvelujen asianmukaisesta tuottamisesta.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään perusteista, joiden mukaan korvauksen yhteismäärä jakautuu lääninhallitusten kesken käytettäväksi läänin alueella järjestettävien palvelujen tuottamiseen.

Sopimuksen tehneellä kunnalla ja muulla palveluntuottajalla on oikeus saada palvelujen tuottamisesta aiheutuvien kustannusten korvaukseksi laskennallisin perustein maksettava valtion korvaus, jonka suuruutta mitoitettaessa otetaan huomioon sopimuksessa määritellyn toimialueen asukasluku, pinta-ala sekä rikollisuustilanne sekä muut tekijät siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Korvauksen määrästä ja maksamisesta sovitaan palvelun tuottamista koskevassa sopimuksessa.

6 luku.

Erinäiset säännökset

18 §

Sovittelutoimintaa koskevien tietojen luovuttaminen

Sovittelutoimisto on velvollinen antamaan lääninhallitukselle sekä sosiaali- ja terveysministeriölle seurantaa ja valvontaa sekä valtion korvauksen määrittämistä varten tarpeelliset tiedot toiminnastaan.

19 §

Sovittelua varten hankittavat asiakirjat

Sovittelutoimistolla on oikeus saada sovittelua varten tarvittavat asiakirjat poliisi- ja syyttäjäviranomaiselta sekä tuomioistuimelta maksutta.

20 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003. Sen 6 ja 7 §:ää sovelletaan kuitenkin 1 päivästä heinäkuuta 2003.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä

sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.